

Vondrák, Václav

Zkracování závislé na přízvuku

In: Vondrák, Václav. *Další příspěvky k nauce o praslovanském přízvuku*. Brno: Filosofická fakulta, 1924, pp. 4-23

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126459>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

II. Zkracování závislé na přízvuku.

3. Slova, která zde přicházejí v úvahu, musí býti nejméně trojslabičná. Arabskými číslicemi označují se slabiky, na kterých je přízvuk, a sice jedničkou poslední slabika, dvojkou předposlední a trojkou třetí od konce. Jednotlivé slabiky s délkami, o něž jde, označují se literami *a*, *b*, *c*. Máme tedy

1.

4. Zkracuje se délka, která nepředchází bezprostředně před původním (praslovanským) přízvukem (zvláště jest to tedy délka v třetí slabice od konce u slov s původním přízvukem na konci slova): r. *glubiná*, p. *głębina*, č. *hlubina*, slov. *globina*, blh. *dълbiná* (*dълbók*, ‚hluboký‘), schr. *dubina* (*dúbok*); schr. *planina*, ‚lesnatá hora‘, slov. *planina*, blh. *planina* ‚pohoří, vysoká hora‘, Smal-Stockyj má *polonýna*, ‚Alpe, Hochwiese‘, Želechovskyj: *polonýna* ‚Hochebene, Plateau, Alpe, Alm‘, p. *plonina*, ‚suchá, neúrodná půda‘, na Moravě: *planina* a *plana*, ‚půda plavá, neúrodná‘; r. *tišiná*, schr. *tišina*, slov. *tišina*, č. *tišina*; schr. *čistota*, slov. *čistota*, blh. *čistotá*, r. *čistotá*, č. *čistota*; schr. *sljepóta* (*sljepòca*), *sljepóta* (*sljepòca*), slov. *slepóta*, r. *slěpotá*, č. *slepota*; r. *suchotá*, schr. *suhóta*, slov. *suhóta*, č. *suchota* (jak třeba vyložiti *súchoty*, *souchoty* jakož i *mrákoty* a *mrákota* viz. Vgl. slav. Gramm. str. 583) slov. *tetiva*, blh. *tétivá*, schr. *tetiva* (výjimečně s délkou před přízvukem, vedle *tětivo*), r. *tjativá*, *tetivá* (mr. *tjatýva*), p. *cięciwa*, č. *tětiva*. — Schr. *týjelo*, *týjela*, pl. *tjelęsa*; *čúdo*, pl. *čudęsa*, r. *čudesá*; schr. *vrějeme* (gen. *vrěmena*), pl. *vremęna*; *brěme* (g. *brěmena*), pl. *bremęna*; r. *vrémja*, pl. *vremená*; *berémja* (*brémja*), pl. *beremená* (*bremená*), č. *brímě*, *břemene*, pl. *břemena*, čak. *brimená* (sg. *brěme* stoupavá délka!), tak i čak. pl. *slimená*, sg. *slime*. R. *darováti*, schr. *darovati*, slov. *darováti* (*darujem*), č. *darovati*; schr. *kupováti*, slov. *kupováti*, č. *kupovati*; schr. *zimováti*, slov. *zimováti*, r. *zimovátъ*, č. *přezimovati*; schr. *kraljevati*, slov. *kraljevati*, č. *kralovati*; schr. *putováti*, slov. *potováti*, č. *putovati*; r. *mudrovátъ*, slov. *modrovati* (*-ujem*), schr. *mudrovati* (*mudrujem*), č. *mudrovati*, p. *mędrować*, *mędrkować*.

Slova s polohláskou.

5. Má-li však trojslabičné slovo na konci polohlásku, byl již v praslovanštině přízvuk s této polohlásky pošinut na předcházející slabiku jako stoupavý (jako neoakut). U kmenů na *-o* byla tedy v nom.

a akk. sg. případná její délka zachována, v ostatních pádech s plnými samohláskami v koncovkách zůstal přízvuk na těchto a případná předecházející délka byla zkrácena. Taktéž případná délka začáteční slabiky byla zkrácena, a sice i v nom. i v akk. V jednotlivých slov. jazycích byla pak deklinace co do kvantity vyrovnána, a sice buď ve smyslu nom. akk. sg., při čemž vznikly dlouhé přípony, které pak často ustrnuly (jsou to u Leskiena tak zv. „schwere suffixe“, jimž se svým účinkem vyrovnávají někdy přípony o dvou krátkých slabikách): r. *gončár* (z **gornčarъ*, starší též *gorъčarъ*), *gončará*, blh. *grъnčár*, č. *hrnčír* (stč. *hrnčieř*), zde zůstala pak délka veskrz; r. *zvonárъ*, *zvonarjá*, schr. *zvônár*, *zvonára*, ale č. *zvonář*, *zvonáře* s krátkou příponou podle ostatních pádů; schr. *kómár*, *komára*, slov. *komár*, -*rja*, r. *komár*, -*rá*, č. *komár*, *komára*; schr. *žúpán*, *župána*, slov. *župán*, *župána*, č. *župan*, -*ana*; schr. *ljěvák*, *ljeváka*, slov. *levák*, č. *levák*, -*áka*; schr. *kóláč*, -*láča*, slov. *kolác*, r. *kolác*, -*lačá*, č. *kolác*, -*láče*; schr. *trubáč*, *trubáča*, r. *trubáč*, -*áčá*, č. *trubač*, -*áče*; schr. *rúkáv*, -*káva*, č. *rukáv*, -*kávu*; štok. *Hrvāt*, *Hrváta* (pl. *Hrváti*), slov. *Hrvat* -*a*, r. *Chorvát*, č. *Chrvát* (stč. též *Charvát*, vlivem latiny, čehož se, jak se zdá, puristé drží, ovšem neprávem)¹, vedle *Chorvát*, což též prozrazuje cizí prostřednictví (maďarské).

6. Byla-li v někdejší předposlední slabice polohláska, zachovala se často délka první: čak. *cvitāk*, *cvitkà* (*cvitka*, g. pl. *cvitak*), štok. *cvijetak*, *cvijetka*, slov. *cvětak* (i *cvětěk*), *cvětkà* (Rad 132 str. 185, ne *cvětək*, jak u Pleteršnika), r. *cvětók*, *cvětká*, č. *kvítek*; čak. *pēsāk*, štok. *pjēsak*, r. *pesók*, -*ská*, slov. *pěsək*, *pěška*, č. *písek*; čak. *pětāk*, štok. *pétak*, slov. *pětək*, r. *pjatók* -*tka*, č. *pátek*, p. *piątek*; čak. *šipāk*, štok. *šipak*, slov. *šipek*, r. *šipók*, č. *šipek*; čak. *svitāk*, štok. *svitak*, slov. *svítək*, č. *svítek*; r. *bělok* -*lka* a *želtók* -*tka*, č. *bílek* a *žlutek*; r. *kusák*, *kuská*, č. *kousek* (*kus*), p. *kąsek* (*kęs*); slov. *glásək*, r. *golósók*, č. *hlásek*, p. *głosek*. Vlivu těchto slov podlehl někdy i čtyřslabičné slovo, mělo-li přízvuk na koncovce: čak. *početāk*, štok. *početak*, slov. *počětək*, č. *počátek*, *začátek*, p. *poczatek*, *zaczątek* (*zaczętek*), *naczątek*. R. přízvuk se odchyluje: *poćátok*, *naćátok*, *zaćátok* -*tka*².

Jsou i jiné výjimky. Proti štok. *pūpak* ‚poupě‘ a *pūpak* ‚pupek‘ slov. *pópek* (tak Valjavec Rad 132 str. 185, kdežto u Pleteršnika je *pōpek*) v obou významech, r. *pupók* -*pká* máme v češtině *pupek* a v p.

¹ Mnozí také při tom asi myslí ještě na starý výklad *Charvati* = *Karpaty*. Dovolávají se také toho, že u Dalimila je *Charvaty*, ale ten píše také *Mituděj*. Rkp. Strah. 2 píše správně *Chrvaty*.

² Rozhodovala zde bezpochyby slova jako *začálo*, *začátie*, *začáť* a pod.

těž *pepek* -*pka* vedle *pep*, slov. *pôp* v obou významech. V západní slovanštině pronikl tedy přízvuk základního slova.

7. Naproti tomu nezachovala se v češtině délka u slov na *-ec*, kdežto v srbochrvatsštině je ještě: čak. *grādac*, štok. *grādac*, slov. *grādac*, r. *gorodéc*, č. *Hradec*. Stalo se to asi proto, že u předešlé koncovky spojoval se často s délkou pojem deminutiva, čehož zde nebylo, srovn. *Hradec* a *hrádek*¹ p. též *gródek*, r. *gorodók*, *vínec* a *věvec*, čak. *věňac*, štok. *vijěnac*, slov. *věnac*, r. *věněc* -*ncá* a *věnök* -*nká*; *prášek* a *prašec*; r. *porošók* -*šká*; *míšek* a *měšec*; k slov. *mládac* a r. *molodéc* -*dcá* je sice nyní *mládec*, avšak *Gebauer* předpokládá, že bylo dříve podle *staréc* atd. *mladec* a teprv časem že nastalo zd'oužení (bezpochyby podle *mlád*, kde je zase délka podle *stár*). Naproti tomu máme *mládek* a *stárek*, kde ovšem se již nepomýšlí na deminutiva. Tak i *mudřec* (*mudrc*) k štok. *múdrac*, slov. *módrac*, r. *mudréc* -*drécá*; čak. *slěpác*, štok. *slijěpac*, r. *slěpéc*, -*pcá*, č. *slepec*; čak. *sāmāc*, štok. *sāmac*, slov. *sāmec*, r. *saméc*, *samcá*, č. *samec*; čak. *světāc*, štok. *svétac*, (r. *svjatec*) slov. *světac*, č. *světec*; čak. *rābāc*, štok. *vrābac*, slov. *vrābac*, č. *vrabec*; čak. *ždrěbāc*, štok: *ždrijěbac*, slov. *žrěbac*, r. *žerebéc*, -*bcá*, č. *hřebec* a tak máme ještě *hudcc*, *pěvec*, *plavec*, *mlatec*, *hlupec*, *kupec*, *němec*.

2.

8. Přízvuk byl v trojslabičném slově na předposlední, původně *dlouhé* slabice a mohl býti ovšem jen stoupavý².

a) Dlouhá slabika před slabikou přízvučnou, tedy první slabika v slově se zkrátila.

Délka pod přízvukem se pak také zkrátila (viz sub b). Tak máme schr. *pětina*, č. *pětina*, r. *pjatina*, slov. *petina*; schr. *desětina*, slov. *desetina* r. *desjatina*, č. *desetina*, p. *dziesięcina*; schr. *družina*, *družica*, *králjica*, slov. *družina*, *družica*, *králjica*, r. *družina*, *krupica* (*krupá*), č. *družina*, *krupice* (*kroupa*), *měřice* (*míra*); r. *děvica* (*děvica*), schr. *djèvica*, blh. *dévica*, p. *dziewica*; schr. *dùbrava*, bg. *dъbráva*, r. *dubrava*, proti r. *dubrôva*, p. *dubrowa*.

V instr. sg. schr. *rukū*, č. *rukou* (ze staršího *rukū*) byla slabika zkrácena, když byl tvar ten ještě trojslabičný v praslovanštině: **rǫkŏ*,

¹ Proto se vyskytuje u deminutiv i analogické zd'oužení: *růžek*: *roh*, *knůtek*: *knot*, *bůžek*: *bog* (než ještě bylo zd'ouženo) *krůček*: *krok*, *bůček*: *bok* atd.

² Poněvadž se dříve ještě všechny délky na konci slova zkrátily, a sice i ty, které byly pod přízvukem, mohla býti tato délka pod přízvukem teprv v předposlední slabice, takže takové slovo musilo býti při nejmenším aspoň trojslabičné.

(*rpkójg*, tedy podle 1.; mělo-li slovo přízvuk na první slabice, podle 3, na př. instr. č. *vranou* z **vornojg* > *vornō*. Byl-li by původní přízvuk **rpkójg*, bylo by v češtině **rukú* (viz doleji). V tom případě mohl by býti ovšem jen stoupavý (tedy druhotní na krátké slabice), neboť klesavý musil by býti pošinut na předcházející slabiku. Sem patří dále instr. pl. č. *rukami* a d. i. du. č. *rukama*, schr. (jihozáp. podřečí): *rukama* (z **rukäma*), *granama*, *vjékama*, *stjënama* (v schr. též v plur. užíváno).

Jinak shledáváme, že v srbochrvatině je zde délka kořenné slabiky často znormalisována: *dúšama*, *hválama*, *búnama* (*dúša*, *hvála*, *búna*; srovn. Maretić § 42).

Sem patří též takové případy určitého adjektiva jako nom. pl. g. masc. **ljütiji* > **ljütiji* > štok. *ljüti* vedle normálního tvaru *ljüti*, fem. **ljütája* > *ljütája* > štok. *ljütä*, nom. sg. m. *ljüti* a pravidelný tvar *ljüti*, čak. *ljüti*; obdobně štok. *krivi* a *krivī*, čak. *krivī*, r. *suchój*, *živój* č. *suchý¹*, *svatý* atd. Základní nominální tvar byl *ljütъ*, *krivъ*, *světъ* (viz § 183).

9. Dále sem patří všechny infinitivy, v nichž byl přízvuk na předposlední slabice *-ng-*, *-ě-*, *-i-*, *-a-*. Kde se dostal přízvuk na tyto slabiky zákonem Fortunatovovým u dlouhé, kořenné, tam byla v praesentních tvarech přejata délka z praslovanštiny (s neoakutem). Zdá se, že pak nastalo v jednotlivých slov. jazycích vzájemné působení těchto dvou druhů tvarů, co do kvantity kořenné slabiky. Konečný výsledek byl však ten, že délka pronikla z praesentních tvarů i do infinitivu. Tak shledal Nehring, že má v Puřavském žaltáři *błędzić* v infinitivním tvaru vždy *błędzić*, což odpovídá krátké slabice (Afsl. Phil. V. 1881 str. 246). Dále *oglyendacz* 49.4 vedle *ogłędacz* 118 ad 145 (str. 245). Pak *zódala yeft dułza moya zgdacz prawot*, *concupivit anima mea desiderare* 118.20 a *pozędacz będzie krol krały twoyey* 44.13. Za *iudicare* píše se převážně *łędzycz*: 9, 19; 71. 2; 95. 10; 95. 13; 97. 10; Cant. Moys. 40; Cant. Annae 16, naproti tomu *łędzilz* 9. 4; *łędzylz* 66.4; *łędzycze* 81. 2; *łędzy* 7. 8, avšak hned třetí slovo je *łędzy*, tedy bez jakési matence, kterou zde v jisté míře a i jinde můžeme pozorovati, neobešel se písař. Zajímavé je, že se hlavně v imperativě vyskytuje *ę*: *pogłęday* 21. 20, *przyłtempaycze* 33. 5, *rzędzy*, *dirige* 5. 9; *względny* 68. 20; 70. 13. *zstąpić*, *descendere* má obyčejně *ą*: *łłtopyę* 29. 13; *łłtopy* 7. 17; *łłtopi* 48. 18, avšak v imper. *łłtopy* 143. 6, dále *odłtępczye*

¹ České *suchý* odpovídá svým vznikem a svou povahou docela štok. *ljüti* r. *suchój* atd.

6. 8 a 118. 113. Máme s ρ : *lтырагó* 113. 26; *лтырагочым* (sic) 87. 4; *одтыраг* 26. 13, ale *прыстемрагчы* 35. 5; imperativ *лэди* a *лэдзі* vyskytují se zde nečíslněkrát s ξ (ib. str. 247).

Tak bylo jednou i v češtině *táhnúti* a teprv vlivem praesentních tvarů vzniklo *táhnúti*, *táhnouti*, obdobně p. *ciagnąć*, tak i *żądać*, č. *žadati*, *sądzić*, č. *souditi*. Tak i v jiných slov. jazycích: schr. *súdiiti*, kde pronikla délka z praesentních tvarů: *súdiš*, *súdi*, čak. *súdi*, *odsúdi*, slov. *soditi*: *sódi*. Ze stp. se ještě uvádí *kęsać*, *blękać*, *kępać*, ano i ž. pl. *męczy* = *męcy* Puł. žalt. 12. 5, kde se též délka před druhou délkou ρ zkrátila (RS. I. str. 58 a *Nitsch*, Stos. pokr. str. 25).

Že jen z praesentních tvarů mohla se dostati délka do infinitivních, vidíme zřejmě z té okolnosti, že tam zůstává za jinak stejných podmínek slabika infinitivu krátká, kde je krátká i v praesentních tvarech. Tak máme za r. *uměť* : *uměju*, *uměješ* v štok. *umjeti* : *umijem* (*umēm*), č. *uměti* : *umím* a tak i další praefigované tvary. Stč. *žéleti* : *želeju*, nč. *želim*, r. *žalětъ* : *žalēju*, *požalětъ*. Naproti tomu štok. *živim*, *živíš*, *živě* a podle toho též inf. s délkou *živjeti* (*živjeti*, sloveso to se dříve časovalo podle III 1 : *uměti*). Čak. též *živit*, ale praesentní tvary zachovaly se ještě z I. tr.: *živén*, *živěš*, *živě*, *živemò*, *živetě*, *živú* (*Belić* str. 249 a 241); čak. *kričät* : *kriči*, *ležät* : *leži*; *sidit* : *sidin*; *mučät* : *muči*, ‚mlčeti‘ r. *molčätъ* : *molčit*.

10. b) V předposlední slabice u slov nejméně o třech slabikách zkracuje se původně stoupavá délka (klesavá tam nemohla zůstat i v praslovanštině). Před tímto zkrácením zkrátila se dříve ještě délka v třetí slabice od konce (viz sub a):

schr. *družina* ze staršího **družina* v praslovanštině, r. *družina*, č. *družina*;

čak. *besěda*, štok. *běsjeda*, slov. *besěda* dostalo se do vleku složenin jako *posáda*, *odměna*, *oděja* a pod., r. *besěda*, mr. *běsida* (*Smal-Stockyj*, Gramm. str. 246); blh. *gramáda* (*grъmáda*), slov. *gramáda*, *grmáda* a *gromáda*, r. *gromáda*, mr. *hromáda*, č. *hromada*; schr. *lopata*; slov. *lopáta*, blh. *lopáta*, r. *lopáta*, mr. *łopáta*, č. *lopata*; schr. *mogila*, blh. *mogila*, r. *mogila*, mr. *mohýta*, vedle toho schr. *gómila*, slov. *gomila*; schr. *mótika*, slov. *motika* vedle *mótika*, blh. *motika*, r. *motyka*, č. *motyka*; č. *železo*, r. *želězo*. čak. *želězo*, štok. *železo*; čak. *kolěno*, č. *koleno*; schr. *gòvedo*, slov. *govědo*, r. *govjádó*, č. *hovado*; schr. *kòrito*, slov. *koritò*, blh. *korito*, mr. *korjto*, č. *koryto*; schr. *kòpito*, slov. *kopitò*, blh. *kopito*, r. *kopjto*, mr. *kopjto*, č. *kopyto*; čak. g. sg. *dičeta*, štok. *djčeta* (n. sg.

čak. *dítě*, štok. *dijete*), č. *dítěte* (proti *dítě*, délka první slabiky podle *dítě*, musilo být původně **děťete*), r. *дитя́*, gen. *дитя́ти* (pl. *дети*).

11. Sem patří všechny infinitivy, u nichž byl přízvuk na *-nq-*, *-ě-*, *-i-* a *-a-*. Dostal se na tyto slabiky zákonem Fortunatovovým aneb někdy u denominativ od takových slov, která měla přízvuk na koncovec.

Tak máme schr. *tónuti*, *vinuti*, *dúnuti*, *kúsnuti*, *krenuti*, *minuti*, *do-ségnuti*, *po-tégnuti* a jiná. Poněvadž to byl stoupavý přízvuk, musil by být i jinak již v prasarbštině zkrácen. Slov. *kreniti*, *potegniti*, *miniti* (*miniti*), *toniti*; r. *tonítŭ*, *kusnítŭ*, *minítŭ*, *sjagnítŭ*, *tjanítŭ* atd. V polštině máme však *-nqć* a v češtině *-nouti* (slc. *-nút*). Tato délka byla původně oprávněna, kde u trojslabičných infinitivů byla polohláska v první slabice jak v *lnouti*, p. *lnqć*, spis. jaz. *lgnqć*, schr. *prionuti* (zde musil býti starý akut na *-nu* (*nq* na všečen způsob již v prasarbštině zkrácen), r. *pr-i-ľnútŭ*, dále č. *hnouti*, r. *gnutŭ*, schr. *nagnuti*, č. *schnouti*, schr. *sahnuti*, *-snouti*, *u-snouti*, schr. *úsnuti*, č. *tknouti*, schr. *dotáknuti* se a j. Co se týče polštiny, měl by zde býti stoupavý akut zkrácen, Rozwadowski uvádí obdobné jednoslabičné infinitivy s délkou a tato byla zanesena i do slabik původně krátkých: *przqść*, *któć* (štok. *pręsti*, *kląti*), ano i *bóść*, *móć*, *wieść*, *nieść* (štok. *bósti*, *móci*, *węsti*, *nęsti*... Encyklopedya polska Dział II, str. 314).

U III. tř. 1. vzorce: schr. *úmjeti*, slov. *uměti*, schr. *razumjeti*, *kóncati*, *izvěstati* (*iz-veřšati*, *ověřšati* (v prasarbštině musil by zde zase býti zkrácen dlouhý akut, kdyby byl převzat z praslovanštiny), č. *uměti*, *rozuměti*, *sluřeti*, slc. *sluřat*, *seleteti* (někdy *sciliti* podle *tliti*), *pojmeiti*, *pojmeji*, *prijmeiti*, *prijmeji*, *bęleti*, *bohatęti*, *hovęti*.

U 2. vzorce máme krátké *ě*, kde byla v kořenné slabice plná samohláska: schr. máme ovšem *gorjeti*, *hótjeti*, *sjędjeti* (*sijędjeti*), *lętjeti* ale zde platí zase, co nahoře bylo pověděno o prasarbštině. V češtině je za to *hořeti*, *sedęti*, *letęti* atd., avšak kde byla polohláska v kořenné slabice, tam bylo původně v inf. dlouhé *ě*. Pod vlivem většiny sloves neb často užívaných sloves s pravidelným krátkým *ě* při plné samohlásce v kořenné slabice nastalo však kolísání. *čniti* a *čněti*, *pniti* a *pnęti*, *lpiti* a *lpęti*, *miti* a *męti*, *zniti* a *znęti*, *hřmiti* a *hřmęti*. Gebauer podotýká, že u sloves I. 5. *pieti* (*pmu*) a I. 6. *mřiti* (kromě *mliti*) není toho kolísání (Hist. ml. jaz. č. III, 2³ str. 73). Vysvětlíme si to tím, že tam není žádných pobočných infinitivů trojslabičných s plnými souhláskami v první slabice. Slc. se doporučuje *želię*, *rozumieę*, *bolieę*, *bđieę*, *zovrieę*, *chcieę*, *vidieę*, *visieę*, *zrieę*, *letieę*, *kypieę* (Czambel, Rukovát 3. vyd. str. 328), *horieę*, *sedieę*, *smrdieę*, *velieę* atd. (str. 110), avšak *držat*, *mlęat*,

bežat, křičat atd. (ib. 106). Zde je tedy při *ě* vyrovnáno podle tvarů jako *bdiēt, zrieť* atd.; zůstaly tvary s *a* krátké, protože tam není obdobných nyní jednoslabičných s délkou.

U IV. tř. je *i* krátké: schr. *nōsiti, mōliti, sūditi, brāniti* (o prarbsbštině viz nahoře), č. *nositi, modliti, souditi, chrániti* a ovšem *ctiti*.

U V. 1 schr. *bivati, r. byvátъ, č. byvati*; schr. *mōtati, kōpati, r. motátъ, kopátъ, č. motati, kopati*.

U V. 2 schr. *vězati, tēsati, č. vāzati, tesati*, ovšem zase *psāti, lhāti* vedle trojslabičného *na-psati, vylhati* atd.

U V. 3 schr. *brāti, gnāti, zvāti* podle známého srbského pravidla. V č. *brāti, ale vybrati, zabrati, nabrati*.

Toto *a* je též u VI. tř. čak. *kupovāt (kupūjěn)*, štok. *kupovati, vjekovati, drugovati, zimovati, r. torgovátъ, vojevátъ, balovátъ, vorovátъ, krásti'*; č. *kupovati*.

Zde máme čtyřslabičná slova, s čímž se shodují substantiva jako schr. *gospōdinja, r. gospodynja, č. hospodyně*.

Slova s polohláskou (na konci slova).

12. Byla-li ve třetí slabice polohláška, mohla se délka udržeti po zkrácení předcházející slabiky aneb byla-li tato hned původem svým krátká. Kde však jsou vedle tvarů s polohláskou na konci jiné tvary téhož slova s plnými samohláskami na konci, tam bylo často vyrovnáno podle posledních tvarů. To shledáváme právě často u substantiv, kde je v deklinaci vůbec mnoho tvarů s plnými samohláskami: čak. *medvīd*, štok. *mědvjed*, slov. *mědvěd -ěda, r. medvėd, č. medvěd*; štok. *ōrah*, slov. *ōrēh, -ēha, r. orėch, č. ořech*. V srbštině ovšem nemůžeme očekávati délky stoupavé, zato však v češtině a také ji zde máme: štok. *rēmik*, č. *řemýk (řemýček)*, blh. *remík* a tak by bylo nyní v srbštině i *kāmik* (Daničić, Osnove 1876, str. 278), č. *kamýk, r. kamýk*. Taková slova mohla se dostati do skupiny slov s přízvukem na koncovec, s nimiž se stýkala v nom. akk. sg. v některých slov. jazycích, zvláště kde zanikly kvantitativní rozdíly. Byla-li první slabika původně dlouhá, máme na př. štok. *jėzik, jėzika*, čak. *zajīk, -jīka*, slov. *jėzik, jezika*, mr. *jazyk, -zýka, r. však naznačená odchylka: jazýk, -ká, č. jazyk, p. język*; máme dále štok. *grādīc* a *grādīc* (demin. od *grād*), *grādīc* patří k dalším tvarům jako *grādīca* atd., od nichž se zachoval nom. pl. *grādīci* (proto gen. pl. *grādīc(ā)*) a *grādīc* k *grādīca* atd. Jsou však případy, kde byla zachována délka první slabiky: z praslov. **kōdělъ* (v. **kōdělja*) máme č. *koudeľ*, p. *kądziel, r. kudělъ* (štok. *kudjelja*, slov. *kodělja*).

13. První slabika byla zkrácena a 2. s přízvukem zůstala dlouhá. Sem patří hlavně dat. a lok. pl. č. *rukám*, *rukách* proti *rukami* (a *rukama*), čak. d. pl. *dúšan*, lok. pl. *dúšáh*, i. pl. *dúšãmi*, *rukãmi* a štok. pro všechny tři pády *dúšama*, *rukama*. Již v prasarbštině musila býti stoupavá délka vůbec a tak i zde na koncovkách *-ãmъ*, *-áchъ* zkrácena a proto mohla sem délka kořenné slabiky snadno zase proniknouti a v štok. dostala se i do původního dat. instr. du. *dúšama*, *rukama*. V čak. máme však ještě dat. *rukán* (délka *án* je způsobena koncovkou *-n*), lok. *rukãh* a i. pl. *rukãmi*. U ostatních substantiv pozoroval Belic, že již měla délku v kořenné slabice v dat., lok. a instr. pl., pokud mohl tyto tvary zjistiti v čak. nářečí, tedy na př. *strãnãn*, *strãnãh*, *strãnãmi* (akk. sg. *strãmu*, n. akk. pl. *strãne*). Tak i *zimã*, *srãdã*, *stãnã* atd. v příslušných pádech (str. 227—228).

14. V češtině působily dativy jako *rukám* a lok. *rukách* vedle *silám*, *silách* (viz A II 3b, slova s polohláskou) především tak, že u kmenů na *-a* pronikly délky v těchto pádech veskrz, tedy i na př. *kobylám*, *kobylách* a vyskytují se tak i v slovenštině: *ženám*, *ženách* proti *ženami*, *uliciam*, *uliciach* proti *ulicami* a dále i *kostiam*, *kostiach* proti *kostami* a i u neutra: *delám*, *delách* proti *dely*, *delami*, *pleciam*, *pleciach* proti *pleci*, *plecami*. V češtině bylo podle *-ám* i v dat. pl. *-om* zdĺouženo (ku kmenům na *-a* patřila též maskulina jako *sluha*, čímž byl styk umožněn, srovn. *sluhám* a *sluhům*), a sice bezpochyby původně též asi jen ve dvouslabičných slovech s krátkou kořennou slabikou: *hradóm*, *volóm* atd. V dialektech nepostupovalo se pak stejnoměrně. V některých pronikla tato analogická délka veskrz, takže bylo všude *-óm*, *-uom*, *-úm*, jinde proniklo zase nebo zachovalo se veskrz *-om*, tak na př. v slovenštině *chlapom*, *mužom*, *sluhom*. O obdobné koncovce v gen. pl. *-ov* viz Pastrnkův Sborník str. 32, pozn. V slovenštině připouští Czambel jen *-ov*: *pánov*, *židov*, *chlapcov*, *mužov*, *sluhov* a nikoli *pánóv*, *židóv* neb *panuov* atd. (Rukovät³ str. 44—45.) Co platí o koncovce *ách*, platí též o *-iech*.

15. Dále sem náleží 3. os. pl. s přízvukem na nosové samohláse. Jsou to hlavně slovesa I. tř. a V. 3. Poněvadž vznikl v těchto případech pošitím z předcházející slabiky, byl stoupavý. Byly zde ještě jiné délky¹. Proti tomu působily však četné jiné případy s délkou zkrácenou (4 slab. tvary) a tak vznikla v našich případech nová stoupavá

¹ Jsou to v našem případě tvary, kde byl na kořenné slabice přízvuk (starý akut neb neakut). Musily býti původně ovšem také trojslabičné na př. štok. a čak. *būdũ*, č. *budou* (viz pod 3b).

délka a to mohl býti jediné neoakut, který se zachoval v čakavštině a v štokavštině přešel v cirkumflex. Tato jaksi zdůrazněná délka byla dále zachována ovšem i v češtině a polštině. To nám též ukazuje, jak si můžeme počínati při výkladu neoakutu vůbec, kde v něm musíme viděti odstín převzatý z praslovanštiny (v § 75—76).

Tak máme čak. *pekū* (*pečemō, pečētē*), *pletū, trēsū, pādū*; štok. *pekū* (*pečémo, pečéte*), *pletū* (*pletémo, pletéte* a vedle toho *plētémo, plētéte*), *trēsū*; česky: *pekou, pletou, třesou*; p. *pieką, pasą, plotą*.

U 5. 2. tř. čak. *berū, perū*, v štokavštině je zde novota: *bērū, pērū*, č. *berou, perou*, p. *bióra, pióra*.

Tyto případy tvořily s uvedenými pod 3b s polohláskou (§ 29) většinu, a tak pronikla délka koncovky i tam, kde nebyla snad ani oprávněna. Tak bychom mohli očekávati krátkou slabiku v tvarech jako čak. *přvajū, spřvajū, pobřrajū, dělajū* vedle *přtajū, ubřtajū, zapovidajū*, štok. *glědajū, vrćajū* vedle *ćvajū* (ale *ćvāmo, ćvāte*), *bivajū* (*bivāte*), česky: *dělají, vracejí, bivají*. Není ovšem snadno určití zde normální stav, poněvadž máme málo obdobného materiálu a ten je ještě jednotvárný. Jsou to hlavně složeniny. V češtině zde shledáváme ve třetí slabice od přízvuku krátkou slabiku: *zápověd, kolomaz, listopad, rukopis, rukověť*, ale přece zase *vodopád*. Zato jsou v srbštině často délky, ovšem vznikly bezpochyby většinou obdobou jako *blāgovijest, pūstopāš* a j.

3.

Přízvuk je na třetí neb další slabice od konce slova.

16. a) Délka v třetí neb další slabice od konce slova, je-li pod přízvukem, se zkracuje. Není-li pod přízvukem, musí ji v tom případě přízvuk předcházeti.

a) Schr. *jāgoda*, slov. *jāgoda*, blh. *jāgoda*, r. *jāgoda*, č. *jahoda*; schr. *řisuća*, r. *řijsjaća*, č. *řisic*; schr. *māčeha*, *māčaha*, slov. *māčeha*, *māčuha*, blh. *māšteha*, *māštiha*, r. *māčeha*, nyní obyčejně *māčeha*, mr. *māčoch* (*mačécha, mačúcha, mačýcha*), č. *macecha, macocha*, p. *macocha*; taktěž schr. *mātica*, slov. *mātica*, blh. *mātica*, r. *mātica*, č. *matice*, sle. *matica*, p. *macica* (proti č. *māti*);

schr. *prāvilo*, slov. *prāvilo* (vedle *pravilo*), blh. *prāvilo*, r. *prāvilo*, č. *pravidlo*, p. *prawidło*;

schr. *māti* - *mātere* odpovídá v češtině *māti* (*mátě*) *materě*, a v akk. *māteř*, poněvadž byla na konci polohláska.

Schr. *brěme-brěmena* zase č. *brímě-brěmene*. Místo *jehně-jehněte*, schr. *jāgnje-jāngjeta* očekávali bychom **jihně* (*jihně*)-*jehněte*. Jinde je

zase naopak vyrovnáno: za schr. *mláde-mládeta* máme *mládě-mláděte*. Proti č. *děvče děvčete* máme slc. *dievča-dievčata*.

17. Sem patří dále všechny trojslabičné infinitivy se stoupavým přízvukem na kořenné slabice u II. tř., III., IV., V. a VI. tř. Tak na př. p. *klęknąc, biegnąc*, č. *kleknouti, běhnouti*, schr. *klęknuti, pobjegnuti, pobjegnem*, slov. *klękniti, po-bęgniti, -bęgnem*.

U III. tř. skr. *vidjeti (vidim, vidíte)*, slov. *videti (vidim)*.

U IV. tř.: schr. *mūčiti, p. męczyć (męczę, męczysz)*.

U V. 1. vz.: schr. *bjęgati, vjęšati, pądati, pųštati, stąvljati (stavěti)*; slov. *ględati (ględam), čakati (čakam), pukati, ,pukati', obęsati (srovn. č. věseti)*; r. *gnęvat'sja, dųmati (dųmaju), prųgaty (skákati)*; č. *dělati, běhati, hledati*.

U V. 2. schr. *sipati (sipám a pak také sipljem)*; slov. *mázati (mázem)*, r. *ręzaty (ręžu), klikaty (klіcu), ,křičeti'*; č. *plakati, řezati, sypati* atd.

U V. tř. 4. vz. štok. *ląjati (ląjěm)*, r. *ląjaty (ląju)* a j. V češtině a polštině jsou infinitivy a jejich tvary ztaženy: č. *lāti*. Další doklady ke všem dosud uvedeným slovesům budou podány sub b).

U VI. tř. schr. *vjęrovati, ljętovati, ,tráviti léto'. pąmetovati, pųštovati, rądovati se, rątovati (rątujěm), ,válčiti', svjętovati, ,raditi', cąrovati*; slov. *vęrovati, kmętovati, ,sedlačiti' (kmět, kměta, ,sedlák', vlastně ,zeman')*, *lętovati, milovati, pęstovati, svętovati, ,raditi', znąmenovati, pridųgovati*; r. *sovętovat'sja*. Zde tedy 4. slabika od konce je s přízvukem a byla též zkrácena, praes. *sovętuju*, tak *rądovat'sja (rąduju), slędovat'sja, čųvstvovat'sja*; č. *pamatovati* (též slov. *pąmetovati*), *rądovati, milovati, pęstovati* a j.

18. Sem patří dále praesentní tvary celého dualu a 2. po případě i 1. os. pl. (totiž jen pokud v ní nebyla na konci polohláska, nýbrž jen plná hláska, na př. *-my*) všech sloves, která měla na kořenné slabice původní stoupavý přízvuk. O infinitivu většiny těchto sloves bylo právě pojednáváno. V ostatních praesentních tvarech, kde byla (až na 1. os. sg.) na konci polohláska, mohla by ovšem délka zůstatí, ale bylo by pochopitelné, provedlo-li se zde vyrovnání, a to tím spíše, poněvadž se infinitiv a jeho tvary i co do přízvuku, i co do zkrácené kořenné slabiky stýkaly s některými praesentními tvary. Co se týče srbochrvatštiny, nemáme bohužel dostatečného materiálu k posouzení celé věci. Stoupavá délka se musila totiž již v prasarbštině veskrz zkrátit a mimo to šla zde pak čakavština proti štokavštině často svou vlastní cestou, takže jsme zde odkázáni takřka jen na češtinu, pročež nemůžeme dokázati nade vši pochybnost, že toto zkrácení pochází již

z praslovanštiny (viz § 75—76). V češtině máme ve všech tvarech praesentních krátkou slabiku, kde byla původně stoupavá délka, v čakavštině je někdy stoupavá délka změněna v klesavou v částečném souhlase se slovinštinou, která však zde pokročila mnohem dále.

19. U konsonantních kmenů I. tř. nevyskytuje se v čakavštině, jak se zdá, žádný případ uvedené změny, aspoň neuvádí Belić¹ z nářečí, které popsal, nic podobného. Zgrablić uvádí ještě i *būdek, būdeš, būde* atd. (Čak. dial. u sv. Ivanu atd. Svršetak. 1907 str. XXX); štok. *būdēm, būdeš; sljēzēm (sljēsti), lēžēm, lēžeš* (r. *ljāgu, ljāžeš*); slov. *bōdem, bōdeš, krādem (krāsti), sēdem (sēsti), lēzem (lēsti), lēzem (lēti)*.

Č. *budu, kradu, sadu, lezu* atd.

U vokálních kmenů I. tř. máme v štokavštině veskrz starý akut, který je zde ovšem zkrácen: *krījēm, krījēš, mījēs, rījēs, šījēs, pījēs, vījēs, lījēs, bījēs, žzbijēs, plījēs, tījēs, čūjēs* (inf. *kriti, mīti* atd.) není snad ani jediného případu, kde by zde byl cirkumflex. Zato se jeví tento v četných případech v čakavštině, ano, může se říci, že je zde pravidelný: *krīješ, umījēn se, umīješ, šījēn, vīje* (Belić str. 245), avšak ještě *zavījē* (str. 243), *čūjēn...čūje...čūjū*, pak *nabījēn, ubīje, zabīje*, ale při tom všem ještě *pījēs* i *pījēs* (a 1. os. *pījēn* i *pījēn*). Snaživý Lehr-Splawinský hodlal nám podati svou „Metatonii“ spolehlivého průvodčího v dosavadním labyrintu nauky o praslovanském přízvuku, což zajisté zasluhuje uznání. Bohužel ve své upřímné snaze dospěl k výkladům, s kterými bychom mohli sotva souhlasiti. Vidí totiž v našich čakavských tvarech starý praslovanský cirkumflex, který, jak vykládá (O prasłow. metatonji str. 12), vznikl metatonii ze staršího ještě akutu. Belić výslovně praví (str. 245), že se tak jako na př. *kupovāt: kupūjēn, kupūješ, zimūje* atd., kde *-ūje* vzniklo z *-ūje-* a je tudíž docela nového původu, časují též slovesa na *uje, ije*, kde byl přízvuk na první slabice. Infinitiv, že může míti docela jiný tvar a tak na prvním místě uvádí hned *dobīje*, part. *dōbit* (k r. *dobytš*)². Dále vidíme na tvarech jako *bīje* (k r. *bitš*) atd. zcela zřetelně, že jde zde o čakavskou novotu, která vzniká teprv na této půdě a zde teprv nabývá vrchu. Zdá se pak, že následující *j* mělo jakýsi vliv na cirkumflex jako i v slovinštině. A tak musíme i v čak. *krīješ, zimūješ*, kteréžto tvary uvádí Lehr-Spl.

¹ Na str. 252 má čak. *būden, būdeš* atd.

² Jinak ovšem dal snad Belić sám ne docela dobrý příklad k metatonii Lehra-Splawinského: vykládaje čak. *gīneš, pogīneš, brīšeš, kūplješ, nakūplješ* jako praslov. tvary (viz Isl. F. II str. 89—90), čehož Belić ani asi nehodlal docílit.

(l. c. 12) jako doklady pro svou teorii, viděti jen čak. novotu. O nějakém praslovanském cirkumflexu zde nemůže býti žádná řeči.

V slovinštině se zde jeví velký nesoulad. Cirkumflex má sice převahu, ale vidíme zde ještě zřetelné zbytky někdejšího akutu na koncovce. Tak zde máme: *bijem, bīješ (biti), brījem, brīješ (briti), -čīješ, klīješ (kliti), krīješ (kriti), u-mīješ (u-miti), rīješ (riti), za-sīješ (-šiti), vpīješ (vpiti), čūješ, plūješ (plóves), obūješ (obúti), dějem (děti), spēješ (spěti), vĕjem* atd., avšak vedle toho ještě *vijem, vīješ, liješ, pijješ, gñīješ* a Breznik výslovně podotýká v poznámce, že se v nářečích zachoval ještě prvotní přízvuk *vijem, vijěš, vijě, vijěmo, vijete* a zrovna tak *pijem, lijem* atd.¹ Nemůže tedy býti o tom pochybnosti, že zde bylo i *bijem, bijěš* atd. proti nynějšímu *bīješ* atd.

U II. tř. čak. *gīněš, gīneš...gīnū, imper. gīni, gīnite, počīněš, dīgneš (dīgnūt), pobīgněš, -bīgneš (pobīgnūt)* a j. Štok. však zase: *gīněm, gīněš, bjēgněš, vīkněš, glědněš, dīgněš, stāněš* atd. Slovinština souhlasí opět s čakavštinou: *vĕnem, vĕneš... (vĕniti); -bĕgnem, -bĕgneš... (-bĕgniti), gīneš (gīniti)* a j. V češtině: *hynu, hyněš, zdvihneš, poběhneš* atd.

U III. tř. 2 a IV. tř. je koenná slabika se stoupavým přízvukem před dlouhou slabikou a mohla býti již z té příčiny zkrácena. (Viz sub b).

V jednotlivých slov. jazycích opětuje se to pak u V. tř. 1.: čak. *dĕlā (3. sg.), imper. dĕlāj, pobīrān, pobīrās; štok. djĕlām, djĕlās, vrāčas, glĕdās, klānjās, sīpās, stāoljās, pādām, pādās*. Slov. *dĕlam, dĕlās, bĕgam, glĕdam, glĕdās, čakās*. Česky: *dělám, dělās dělā, běhās, hledās, čekās (štok. čekās)*.

Dále máme u V. tř. 2: Čak. zase jako u II. tř. *māžěš, māžeš... māžū, rīžěš, rīžū, trāješ, sīplješ (sīpat)*. Naproti tomu štok.: *māžem, māžeš, rĕžěš, sīplješ, dīžěš, plāčĕš*, avšak slovinština souhlasí zde opět s čakavštinou: *māžem, māžeš, brīšeš, sīplješ*. Česky: *maži, mažeš, sypeš, plačĕš, rĕžeš* atd.

U V. tř. 4. čak. *lājěš, lāješ, lāje... lājū (lājat); grījěš (grījat), hājěš (hājat), kājěš (kājat se), sījěš (sījat neb sĕt), stājěš... stāje (stājat), vījěš (vījat = vĕt)*. U těchto sloves (jako i u V. 2) je cirkumflex jen v praesentních tvarech a mohlo zde zase j nějak rozhodovati, v ostatních je akut (´) a vždy na první slabice. Naproti tomu štok. zase *lājěm, lājěš, grījěm (grījati), kājěš, sījěš, stājěš, trājěš, vījěš (vījati, ventilare)*. Slovinština souhlasí zde částečně s čakavštinou: *lājem, lāješ, grĕješ, vĕješ, sĕješ; česky: laji, laješ; ději, děješ; hřeji, chvěji, kaji se, seji, taji -taješ, věji* atd. Polsky: *taję, taje, chwieję, dzieję, grzeję, sieję, wieję* atd.

¹ V prvním vydání své Slovenska slovnica za srednje šole. 1916, str. 127.

U VI. tř. čak. *radujěn se, smđujen se*; štok. *vjěrujem, mlilujēm, poštujem, prážnujem, trěbujēm, carwiēm*. Slov. *věrujem, věruješ, létujem, mlilujem, pěstujem, světujem, známenujem, pridigujem*. V češtině *miluji, miluješ, raduješ se, potřebuješ* atd.

20. V těchto tvarech nenastala ovšem metatonie, zato ji vidí Lehr-Spł. v slovesích s bývalým klesavým přízvukem na kořenné slabice, s které musil býti pošinut na následující *u* se stoupavou intonací a zde teprve zas přešel v klesavý. Jde ovšem o to, v které době se tak stalo. Myslím rozhodně, že až na čakavské a slovinské půdě. Tak máme čak. *bolujěn, boluje, bolujemo (bolovăt), duguje, gladujěn, gladuje (gladovăt), kumuje, kupujěn, kupuješ, -ujeme -uju (kupovăt), putuje, poskakujěn (poskakivăt), stanuje, trujě, tuguje, vojujěn, zimuje* (Belic str. 245). Zde lze dokázati, že tento přízvuk nemůže pocházeti z praslovanštiny. Kdyby tomu tak bylo, byl by to buď starý cirkumflex neb neocirkumflex. Starý to nemůže býti, neboť ten se nemohl udržeti uvnitř slova za první slabikou a nový také ne. Kdyby to byl totiž praslov. neocirkumflex, musila by se zde jeviti v štokavštině délka, jako ji máme na př. štok. gen. pl. *běsjěd(ā)* za čak. *besěd* s neocirkumflexem, není však zde *bolujēm, bōlujēs (bolovati), dugujēm (dugovati, ,dluhovati'), gladujēm, kimujēm, kupujēm, putujēm, poskakujēm (poskakivati), stanujēm, trujēm (trovati)* — a tento příklad je zvláště poučný — *tugujēm, vojujēm (vojěvati), zimujēm (zimovati)*. V slovinštině je zase cirkumflex jako v čakavštině: *bolujem (bolovati), dolgujem (dolgovati), gladujem, kumujem (kumovati), kupujem (kupovati), potujem (potovati), poskakujem (poskakovati), stanujem, avšak trujem* (tak u Pleteršnika k *trovati*), *togujem (togovati), vojujem (vojevati), zimujem (zimovati)*. Právě poslední příklad uvádí Lehr-Spł. jak pro čakavštinu, tak i pro slovinštinu (str. 12). V češtině je ovšem ve všech těchto případech krátká slabika: *dluhuješ, kupuješ, putuješ* atd. Jak vidíme, není v čakavštině cirkumflex u příslušných sloves III. tř. 2 a IV. tř. a V. 1.: *viděn, bāběn se, dělā*. Mimo to zůstalo ještě *būděn, būdeš*. V pozn. 3 na str. 12 prohlašuje Lehr-Spł. přízvuk v *būdeš, bāvīs* a *vīdiš* za druhotní místo **būdeš, *bāvīs* a *vīdiš* (slov. *bōdeš, bāviš, vīdiš*) a srovnává s tím *zdrāvī* vedle *zdrāvī*, slov. *zdrāvī*. Jako je tedy *zdrāvī* místo *zdrāvī* vlivem nominálních tvarů *zdrāv* atd. (a tak i *čisti, sīti, pūni, slābi* atd. a i štok. *pūni, zdrāvī* vedle *zdrāvī* atd.), tak by se musilo vykládati *vīdiš* podle *vidjeti*¹; *bāvīs* podle

¹ Lehr-Spławiński sice nepodává výslovně tento výklad, ale jeho uvedené srovnání nepřipouští jiného.

bàviti, avšak podle čeho bychom pak vykládali čak. *bùdeš* a štok. *bùdeš*? To by byla jedna potíž. K tomu přistupuje ještě, že tento cirkumflex, zjištěný Belicem v jistých případech a v jiných za týchž podmínek chybějící vyskytuje se jen v čakavském podřečí jím právě popsaném. Jsou však i taková, z kterých se neuvádí. Tak máme na př. u Zgrablice (Čakavski dialekat u sv. Ivanu... u Istri. III. Pula. 1907) vedle již uvedeného a i u Belice se vyskytujícího *bùdeš*, *bùde* též u II. tř. *dignen*, *viknen*, *klíknen*... atd. (též *dignin*, *pogin*... str. XXXII), dále *liven*, *lives* (XXXIII), u V. tř. 2: *kàpljen* (vedle *kàpan* podle V. 1. tř.), *sìpljen* (str. XXXIV), kdežto Belic má *kàplje*, *sìpljèn* atd. (str. 244—245), dále *zìbljen*, *gìbljen*. Zgrablic zde podává bohužel málo materiálu a byl by se nám více zavděčil, kdyby byl místo svých theoretických výkladů prostě popisoval to, co se v podřečích jím popsaných skutečně vyskytuje. Avšak i to, co podává, nemluví pro starobylost cirkumflexu v uvedených případech. A nejsou-li i vůbec ještě všechna čakavská podřečí popsána soustavně, vychází již na základě jen dosud známého materiálu najevo, že náš cirkumflex je čistě čakavským a slovinským výtvorem. Je nápadné, že se v podřečí popsaném Belicem vyskytuje hlavně před koncovkami *-(j)èn*, *-(j)eš*, *-(j)e*: *krìješ*, *gìneš*, *màžeš*, *làješ*, *kupùješ*, ne však tam, kde následuje stará neb nová délka, tedy *viđiš* (tak i štok.), *bàvì se* starou délkou a dále *dělās* (štok. *djëlās*) s novou délkou. Podle toho bychom pak očekávali též **bùdeš*, je však zde *bùdeš* (v štok. *bùdeš*).

21. *β*) Přízvuk předchází před délkou v třetí slabice od konce: r. *désjatero*, štok. *děsetero*, č. *desatero*, p. *dziesięcioro*, štok. *göľubovi*, *gävranovi* vedle *göľüb*, *gävran* a *göľüba*, *gävraňa* (poslední dva tvary nejsou ovšem praslov.).

Slova s polohláskou.

22. Má-li trojslabičné slovo na konci polohlásku, může se délka první slabiky zachovati; má-li však slovo v dalších tvarech plnou souhlásku, musila se v nich délka první slabiky zkrátit. Často bývá tu vyrovnáno: schr. *kāmēn*¹, g. *kāmēna*, slov. *kāmen*, r. *kāmenʹ*, *kāmnyja*, č. *kāmen* (*kamen*), avšak *kamene*, *kamenì* atd. U jiných slov bylo podle ostatních pádů vyrovnáno: *plamen*, *pramen*, v 1. případě slov. *plāmen-měna*, ale též *plamēn*, s čímž souhlasí r. *pólomja* (*pólymja*, *plāmja*), g. *plāmenì* proti štok. *plāmēn*, *plāmēna*, v druhém štok. *prāmēn*, *prāmēna*, *chumáč*, slov. *prāmen*.

¹ Na první slabice byl přejat z praslovanštiny stoupavý přízvuk, který se musil zkrátit v prarubíně.

Štok. *mlädöst-mlädosti*, č. *mladost-mladosti*, tedy vyrovnáno; v jiném zase směru: č. *moudrost-moudrosti*, zato schr. *müdrost-müdrosti*; č. *máter* proti *mateře*.

23. Valjavec uvádí slova *vätät* ‚loket‘ (má to býti z německého Waldelle), *vëtar*, *vëtra*, *mëšac*, *míšal*, *vëgäl*, ‚úhel‘, *rëbar* (srovň. rak. něm. Leber ‚pahorek na rozhraní‘, Rad. 132 str. 192), v nichž klesavý přízvuk nebyl podle pravidla pošinut na následující slabiku, poněvadž tam byla polohláska (proto s *a*: *rebär*, *rebrä*). Třeba však vytknouti, že jsou zde slova, v nichž klesavý přízvuk vznikl teprv na slov. půdě. To platí o *vëtar*, *mëšac* a *vëgäl*: z praslovanštiny byl zde přejat přízvuk stoupavý na první slabice, jak nám č. *vitr* ukazuje a dále i č. *úhel*, schr. *ügal* (*ügao*), *üglä* a *vjëtar* *vjëtra*. V češtině se zde zachovala tedy délka stoupavá, která musila býti v srbochrvatině zkrácena. V slově *mëšic* (čak. *míšec*, štok. *mjëšec*) byla délka následující slabiky zachována a před tou se předcházející délka zkrátila (viz sub *b*). V ruštině je *úgol*, *úglä* tedy jako *úzel*, *uzlá*, *úgorь*, *ugrjá* ‚uher‘ (v obličejí), p. *wągr* (*węgier*), slov. *ögrec* (*ogřc*), poněkud též *úgorь*, *ugrь*, g. sg. *úgrjá*, pl. *úgrí*, dále pak *koráblь*, *korabljá*, *dekábrь*, *dekabrjá*, *nojábrь*, *nojabrjá*, *Pëtr*, *Petrá*, *kopër*, *kopr*, *koprá*, *osëtr*, *osetër*, *osetrá*, adjektiva jako *ostr*, *ostër*, *ostrá*, *ostró*: *óstryj* proti čak. *öštar*, *östrä*, *östro*: *östrì*, *chätër*, *-trá*, *-tró*: *chitryj*, ale schr. *hitar*, *hitra*, *hitro* (tedy s akutem na kořenné slabice). Jak vidíme, máme zde dvojí druh jmen: u jedněch je v nom. přízvuk na předposlední slabice (po zániku polohlásek na konci, na př. *úzel*), u druhých na poslední (na př. *koráblь*). O první druh nám zde hlavně jde. Jsou zde zase dvojí jména. Buď měla původně bezprostředně před likvidou nějakou samohlásku (plnou nebo polohlásku) jako na př. *úgol* (eksl. *ogъль*, lat. *angulus*), *úgorь*, kde toto *o* je spíše asi praslovanské než pozdějšího původu, aneb byla před likvidou souhláska: *ogъль*, *ogъль*. U obou druhů působila obdoba. Jednak vznikl gen. *ugrja* atd. k nom. *úgorь* a gen. *úglä* atd. k nom. *úgolь* (*ugъль*, *ogъль*) podle slov jako *kusók*, *kuská*, *lókotь*, *lóktja*, *orël*, *orlá*, *kozël*, *kozlá* a j., jednak nom. *uzol* (*uzol*) ku genitivu *uzlá* a *úgolь* vedle *úglь* k gen. *uglja*. Konečně když bylo staré *úglь* (zachovalo se ještě) vedle nového *úgolь*, staré **uzlь* vedle nového *úzelь* (*úzolь*), vzniklo též nové *úgrь* (zachovalo se ještě) a k tomu příslušná změna přízvuku v gen. *ugrjá* atd., pak **úglь* (u Sreznevského Mat. je doložen jen gen. pl. *uglь*: *ot . . . uglь zemli* Is. XI. 12 Tolk. pror. XVI—XVII v., v němž byla předposlední polohláska též v silné pozici jako v nom. akk. sg.) a k tomu zase příslušný přízvuk v gen. *uglá* atd. místo dřívějšího *úglä*. Jak vidíme, vy-

skytují se takové podvojně tvary jen u slov, kde byla na konci souhláska s likvidou (*r*, *l*), neboť jen taková skupina se mohla státi slabikotvornou na konci slova (tedy *ogľь*, ne však na př. **kyskь*, **kuskь* místo *kpsъkь*, *kusъkь*), aby byl zase zachován stejný počet slabik v nom. akk. a gen. atd.

24. b) V trojslabičném slově zkracuje se délka i prostřední slabiky, předchází-li přízvuk: Sem náležejí především infinitivy sloves s přízvukem stoupavým na kořenné slabice u II., III., IV. a V. tř. Příklady uvedené sub a) platí ovšem i pro náš případ; zde se jich podává více. Tak máme v štokavštině: *gĭnuti* (*gĭnĕm*, *gĭnĕš*), *pogĭnuti* (*pogĭnĕm*), imper. *gĭni*, *gĭnĭmo*, *gĭnite*, dále: *bjĕgnuti*, *bodnuti*, *vĭknuti*, *vĭgnuti*, *glĕdnuti*, *dĭgnuti*, *klĕknuti*, *klĕpnuti*, *klĭknuti*, *pădnuti*, *pljŭnuti*, *pŭknuti*, *rĭnuti*, *sĭĕknuti*, *stănuti*, *sĭĕgnuti*.

V čakavštině je v těchto případech délka, v jiných analogických případech není (u ostatních tříd sloves) a proto je druhotná, vznikla teprv na čak. půdě snad vlivem part. *gĭnŭl*, *gĭnŭla*. Tak zde máme *gĭnŭt* (praes. *gĭnĕn*, *gĭnĕš*...*gĭnĕmo*, *gĭnŭ*), *pobĭgnŭt*, *dĭgnŭt*, *kăpnŭt*, *klĕknŭt*, *stănŭt*, v imper. je zde krátká slabika v plur. *gĭni*, *gĭnite*, tedy jako v štokavštině. V češtině a polštině jsou či byly také délky zde, ale vznikly jinak, jak bylo udáno pod 2 b). V čakavštině nemohla délka vzniknouti tímto způsobem, neboť stoupavá délka byla již v prasarbštině zkrácena a to se stalo, jak v inf.: *odahnŭt* (*odăhnĕn*, *odăhnĕš*), *nagnŭt*, *osahnŭt*, ale též — a to zde rozhodovalo — v part. na *l* mimo nom. sg. g. m.: *odahnŭl*, *odahnŭla*, *odahnŭlo*. Zde tedy byla převážně krátká slabika a tak se odtud nemohla dostat do infinitivu jako v předešlém případě.

Od III. tř. sem patří čak. *vĭdĭt* (*vĭdĭn*, *vĭdĭš*). U III. tř. není mnoho takových sloves: štok. *vĭdjeti*, *sĭšĭsati*, *vĭsjeti*, r. též *vidĕtŭ*, *sĭšĭsatŭ*, sice *za-visĕtŭ*, avšak *visĕtŭ* (*višŭ*, *visišŭ*), štok. dále *stărjeti*, *o-miljeti*; č. *vidĕti*, *slyšeti*, *viseti*.

U IV. tř.: čak. *sĭtit se* (*dosĭti se*), *hĭtit* (*hĭti*), *mĭrit* (*mĭrĭn*), *mŭčĭt* (*mŭčĭ*), *rănit*, *sĭtĭt* (r. *vstrĕtĭtŭ*), *prestrăšĭt*, *obĭsit*, *povĕsĭtĭ*, štok. *mŭčĭti* (*mŭčĭm*), *băviti* (*băvim se*, čak. *băvĭn se*), r. *mŭčĭtŭ* (*mŭču*, *mŭčišŭ*), slov. *mĭslĭti* (*mĭslĭm*, *mĭslĭš*...*mĭslĭjo*); *băviti se*, *grăbitĭ*, *čĭsĭtĭti*, *glădĭti*, *mĕnĕti*, *pĕnĭti*, *prăvĭti*, *sĭtĭti*, *slăvĭti* (vedle *slavĭti*), *stăvĭti*, *străšĭti*, *vĕrĭti*, *obĕsĭti*, *lăzĭti*... ve všech těchto případech máme též v češtině krátkou slabiku, kde se vůbec vyskytuje zde příslušné sloveso: č. *mŭčĭti* (*mŭčĭm*), p. *mĕczyć* *mĕczę*, *mĕczysz*; č. *pravĭti*, *chytĭti* atd.

U V. tř. 1: čak. *pĭvat* (*pĭvăn*, *pĭvăs*); *dĕlat* (*dĕlă*); *pobĭrat* (*po-bĭrăn*); *čĭtat* (*čĭtăn*); *glĕdat*; štok. *glĕdati* (*glătĭ*): *glĕdăm*; *vĕčati*

(vráčām); *sīpati* (*sīpām, sīpljēm*), slov. *sīpati* (*sīpam, sīpljem*); r. *sýpatʹ* (*sýplju*), č. *sypati* (*sypu*); *klānjati* (*klānjām*), r. *klānjatʹsja*, č. *klaněti se*; r. *dvigatʹ* (*dvigaju, dvigajet a dvižet*).

U V. 2: čak. *brīsat* (*brīšēn, brīšēs . . . brīšū*), imper. *brīši* (*brīšite*), *dīzat* (*dīže*); *kāpat* (*kāple*); *māzat* (*māžēn, namāžēn*); *plākat* (*plāče*); *rīzat* (*rīžū*); *potēzal* (*potēže*); v štok. *brīsati* (*brīšēm*), *dīzati* (*dīžēm*), *kāpati* (*kāplēm*), *māzati* (*māžēm*), *plākati* (*plāčēm*); *rēzati* (*rēžēm*) atd. Slov. *māzati* (*māžem, māžēs*), imper. *māži, māživa, māžimo, māžita, māžite, brisati* (*brīšem*), *jāhati* (*jāšem*), *rēzati* (*rēžēm*), *sīpati* (*sīpljem*, původně do V. 1.). R. *plākatʹ* (*plāču*), *dvigatʹ* (*dvižu*), *brýzgatʹ* (*brýžžu, brýžžeš*), *prskatiʹ*, *māzatʹ* (*māžu*), imper. *mažʹ, māžʹte; prjātat* (*prjāču*), *sehovatiʹ*. Česky: *mazati, plakati, řezati* atd. Polsky: *mazac* (*maże*); *plakac* (*placze*).

V. tř. 4. vzorec: čak. *lājat* (*lājēn*); *grījat* (*grījēn*); *hājat* (*hājēn*), *starati seʹ*, štok. *hājati* (*hājēm*), slov. *hājati* (*hājam, hājem*), *starati seʹ*. Obyčejně máme v slov. jaz. *nechati, nechajj* (imper. *nechaj*); *kājat se* (*kājēn*), imper. *kāji se*; *sījat* (*sēt*): *sījēn*; *stājat* (*stāje*); *vījat* (*vījēn*); štok. *lājati* (*lājēm*), *grījati*, *kājati* (*kājēm*), *sījati*, *stājati* (*stājēm*); *trājati* (čak. *trājat*) *trvatiʹ*, *vījat* *ventilareʹ*. V slovinštině zde plno odchylek: *lājati*: *lājem* (*lājam*); *grēti* (*grējem*), pak zase uvedené již *hājati* (*hājum*), *kājati* (*kājam*), *vējati* (*vējem*), ale *sejāti* (též *sejāti*): *sějem, sējēs*. Rusky: *lajatʹ* (*lāju*), *kajatʹsja* (*kájusʹ*), *tajatʹ* (*tāju*) *tātiʹ*, *čajatʹ* (*čaju*) *očekavati, naditi seʹ, sējatʹ* (*sēju*), *zatėjatʹ* (*zutēju*) *začíti něčo, spiskati coʹ, vėjatʹ* (*vēju*), *čujati, čuju*.

V češtině a polštině stažené tvary zde vyjma praesentní jako *laju, laješ*, p. *wiac: wieje*, ještě *łajac: łaje, tajac: taję*.

U VI. v praesentních tvarech: čak. *rādovat se: rādujēn se, smīlovat se: smīlujēn se*; štok. *vjērovati: vjērujēm, mīlovati, pōštovati, prāznovati, trēbovati, cārovati*.

Slov. *vērovati: vērujem, vēruješ . . . vērujejo, kmētovati, lētovati, mīlovati, pēstovati, svētovati, znāmenovati, pridigovati*.

R. *za-vidovatʹ: zaviduju, rādovatʹ: rāduju, slēdovatʹ, čuvstvovatʹ, besēdovatʹ, sovětovatʹ: sovětuju*.

Č. *mīlovati: mīluji, radovati se: raduji se, po-třebovati: po-třebuji*.

Slabika *-ŋ-* II. tř., *-ě-* (*-a-*) III. tř. a *-a-* V. tř. se zkrátila, i když byla pod přízvukem (na př. zákonem Fortunatovovým), jak jsme viděli sub 2 a).

25. Dále sem náleží d. l. instr. pl. štok. *žābama*, čak. i pl. *žābami*, štok. *gūsłama, jāsłama* (nom. *gūsle, jāsle*) neb *gūsłima, jāsłima* (nom.

güšli, jäsli); i. pl. čak. *krävami, řibami, vränami* atd. Důležitější jsou však zde č. tvary jako *vránami (vrána), kravami (kráva)* a pod. proti *vránám, kravám, vranách, kravách*.

Ze slov pod 3 a) (§ 16) uvedených náleží sem ovšem též ta, která mají v předposlední slabice původně dlouhou samohlásku jako štok. *tisuća, mätica, prävilo* atd., č. *tisíc* je sice původně gen. pl., ale krátká 1. slabika pochází z nom. původního.

Slova s polohláskou.

26. Je-li však v třetí slabice polohláska, může se předcházející délka zachovati. Máme na př. štok. *mjěšec, -a*, lok. sg. *mjesecu*, čak. *misec* (též *nä misec*, Belić, str. 211), slov. *měsec, mēseca (mēsca)*, r. *měsjac, mėsjava*, č. *měsíc, p. micsiac*; slov. *pěnez, pēneza* (též *-ěza*); štok. *pjěnez* (pl. *pjěnězi*, ik. *pīnězi*, z čak. uvádí Belić *pīnezi*, str. 185), č. *peniz, peníze*, p. *pieniadz, -a*, pl. *pieniądze*; p. *zajac*, č. *zajíc, zajice*, r. *zajac zājca*, slov. *zājec zājca*, štok. *zēc*, čak. též *zēc* (Belić str. 197), tedy ze *zājec* asi; dále schr. *pävuk*, s čímž souhlasí p. *pajak, pajaka*, č. *pavouk, pavouka*, slov. *pāvjak, pāvja* (též *pāvjak, pajenk*). V ruštině však s přízvukem na koncovec: *pavuk pavká (pavók, pavká)*, mr. *pavk, pavká (pavúk, -ká)*;

štok. *jästrieb* (pl. *jästrebövi*), slov. *jästreb, jāstran*, r. *jästreb* (za starší *jástrjab*), mr. *jástrub, jástrīb*, č. *jestřáb* (st. *jastráb*), p. *jastrzqb*, g. *jastrzëbia*.

27. S krátkou první slabikou: čak. *übäd, -āda* (g. pl. *ubādih*), štok. *öbäd (-āda, též bādalj*, uvádělo se to tedy v souvislost s *bosti, bodq*), slov. *obäd obāda*, přízvuk bezpochyby podle *obadati, obadati, obadam*), r. *ovod* (Dalj má též *ovād*), mr. *ovad, ovod*, p. *ovad*, č. *ovad, hovad* (ale v nářečích správně *ovād, hovād, -āda*, Bartoš má též *hovado = ovād* Dial. sl., a tak by mohlo býti slovo *hovad*, nepřímě pak *ovad*, též kvantitativně závislé na *hovado*); čak. a štok. *gölüb, -üba*, r. *gólub*, č. *holub* (ke zkrácení dal asi podnět nom. pl. — *golqbyje* — a jiné pády), štok. a čak. *köräk*.

Po klesavém přízvuku — klesavým se mohl teprv státi — zdloužila se následující krátká slabika, zanikla-li po ní polohláska: čak. *töpöl-töpola*, čak. a štok. *věčer-večera, sòköl-sòkola* (štok. *sòkò-sokòla*), *gövör-gövora* (i štok.), *jěšen jěsena*. Avšak čak. *ügör-ügora*, štok. *ügor*, č. *úhoř*, r. *ügorь*, ale slov. *ogör, -görja*.

Sem patří dále dat. a lok. pl. kmenů na *-a* se stoupavým pří-

zvukem na kořenné slabice jako č. *vránám, vranách; rybám, rybách*, slc. též *rybám, rybách*.

28. Ze složenin sem náleží typ **ošadъ, *ošädä*, kde též mohlo býti v tom či onom směru vyrovnáno. V štok. a čak. především podle nom. akk. sg.: štok. a čak. *öbläk, öbläka, öbruč, öbrüca* a mnoho jiných.

Obdobná délka dostala se do 4. typu: *ötök* vedle *ötok*, avšak čak. *ö-trov*, štok. *ö-trov*, jed'.

V češtině v jiném směru: *oblak, obruč* atd. Jen ojedinělé případy shodné se srbštinou: *oblouk* a snad i *požár* a podle toho žár dekomposicí. Srovn. i slc. *žial* a *požial*, č. však *žal*.

29. V 3. os. pl. u sloves I., II., V. tř. jeví se táž situace, je-li přízvuk na kořenné (první) slabice. S krátkou kořennou slabikou u I. tř. patří sem jen *mogotъ*: čak. *mörü* (inf. *möc*), štok. *mögü*, r. *mógut*, p. *mogg*, č. (*mohú* stč.), *mohou*; s dlouhou: štok. *sjědū, zäsjeđū*, r. *sjáduť k inf. štok. sjěsti, r. sěstъ, č. sadú, p. siędą (siądą)*; štok. *sljězū, r. lězut, č. lezou, p. lezą; r. tјágut, štok. lěgū, č. (lehu) lehou; p. lęgą (stp.)*; čak. a štok. *büdü, r. búduť, č. budou, p. będą*. Štok. *čüjū, krjju, rijū* (čak. *čüjū, krjju* atd.), r. *čújut, krójut, rójut*, č. *čiji, kryji, ryji* (v kulturní mluvě proniká sem často délka z infinitivu *krjiti, rjiti*, v nářečích *krejou, rejou* podle *krejt, rejt*), p. *czuja, kryja, ryja*.

U II. tř. štok. *klěknū, ginū*, čak. *klěknū, ginū* (inf. *ginūt*), r. *po-kínut, ginut*, č. *kynou, hynou, p. ginq, u-biegną*

U III. a IV. tř. byly vůbec dlouhé koncovky a tak nebylo by divné, že se vyskytly i v 3. pl.: štok. a čak. *viđe*, č. *vidi*, p. *widzią*; štok. a čak. *bävę se, č. bavi, p. bawiq*.

U V. tř. 2: čak. *mážū* (inf. *mázat*), *rižū, (rižat)*, štok. *mážū, rěžū, č. maži (mažou), řeži, řežou, p. mažą, płaczą*.

U V. 4: čak. *lájū, kájū se, sįjū*, štok. *lájū, kájū se, sįjū*, č. *laji, kaji se*; p. *łaja, kaja się* (viz též § 15).

30. Byl-li na kořenné slabice klesavý přízvuk, změnil se mimo 1. os. sg. v neoakut až na slovesa I. tř. Neoakut na délce zkrácen nebyl, jak se to nestalo ani jinde, ale také délka koncovky v 3. pl. byla zachována.

Tak u II. tř. čak. (*do*)-*sęgnū*, štok. *dò-sęgnū, dôtegnū, òkręnū*, č. *do-sáhnou, táhnou, p. siągną, ciągną*.

U V. tř. 2. čak. *pišū*, štok. *pišū, těšū, örū*, č. *piši, oři, orou*; p. *pišą, wiązą, ciesą*.

O tvarech jako čak. *pekū*, štok. *pěkū*, č. *pekou* a pod. viz pod § 15.

31. Dále sem patří praesentní tvary v 2. a 3. os. sg., v 1. a 3. pl. sloves III. 2 a IV. tř. s původním stoupavým přízvukem na kořenné slabice. U III. tř. 2: čak. *vīdit: vīdīm, štok. vīdjeti: vīdīm, vīdīs*; štok. též *vīsjeti, závisjeti: závisīm*; č. *viděti: vidím, vidíš, slyseti: slyším, slyšíš, viseti: visím, visíš*.

U IV. tř.: čak. *bāvin se, odbāvī, mīslīm, mūcī, rānī, dosītī se, mīrīm, oprāvī, sprāvīmo, pripravē, srītīs, štok. mūčiti: mūčīm, mūčīs; bāviti se: bāvīm se, bāvīs se; mīslīti: mīslīm, mīslīs; mjēriti: mjērīm, mjērīs...; č. baviti se: baviš se, měriti: měříš, mysliti: myslíš; praviti: pravíš atd.* Slovesa tato vyznačují se též tím, že nemají, jak vidíme, v čak. v praes. tvarech cirkumflex, kdežto v slov. jej mají: *vīdim, vīdīs, mīslīm, bāvīm se*.

V případech, kde je na této dlouhé slabice přízvuk, jeví se jako neoakut na př. čak. *žēlīt: žēlīm, žēlīs, žēlī, žēlīmō, žēlītē, žēlé, štok. žēljeti: žēlīm, čak. učīt: učīm, učīmō, učē, štok. učiti: učīm; slov. želěti: želim, želiš... želé (-ijo), učiti: učím; č.: želiš, učíš*.

B. Délky se zachovaly:

I.

32. Bezprostředně před přízvukem na krátké slabice a to:

a) Ve dvouslabičných slovech v první slabice, byl-li přízvuk na druhé, která se musila, jsouc na konci slova, zkrátiti. Sem patří celá řada infinitivů, na jejichž koncevku se dostal přízvuk zákonem Fortunatovovým jako čak. *rāst (rāstū)*, štok. *rāsti, r. rasti, č. rūsti, p. rosé*, praslov. bylo tedy jen **ōrstī*; čak. *trést, štok. trēsti, r. trjasti, č. trāsti, p. trzāsē, praslov. trēstī*; čak. *vuć, štok. vući, r. voloći, č. vlēci*. Zde byla délka v prvopočátku ve všech slov. jazycích. Naproti tomu: čak. *jīst, štok. jēsti, r. ēstē, mr. jīsty, p. ješē, č. jīsti*. Zde třeba připomenouti, že se jeví jak v polštině tak i v češtině — a zde hlavně — snaha, zdloužiti samohlásku původně dvouslabičných infinitivů: č. sice *jīsti, pāsti (pasu), krāsti*, zde všude šlo o akutovanou délku, která se v češtině zachovala, avšak ne v polštině a máme přece p. *przāsē, klóc*, štok. *prēsti (prédēm)*, čak. *prēst (préděn)*, r. *kolóť*. V polštině i *bóśc, móc* proti č. *moci*, ale zato v češtině *būsti, věsti* atd. Někdejší délku těchto infinitivů můžeme v polštině pozorovati hlavně, kde je nosová samohláska jako *dąć (dmę), żąć (źmę), jąć (jımę), za-cząć (zacznę), ciąg (tnę), kład (klnę), miąc (mnę), piąc (pnę) żac (źnę)*.